

Komisija za slovenski jezik v javnosti pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti

8. izjava, Ljubljana, 14. februar 2022

Spoštovani gospod Borut Pahor, predsednik Republike Slovenije

Spoštovani gospod Janez Janša, predsednik Vlade Republike Slovenije

Spoštovani gospod prof. dr. Vasko Simoniti, minister za kulturo Republike Slovenije

Kršitve zakonodaje o slovenskem jeziku

Komisija za slovenski jezik v javnosti pri SAZU je v zadnjem času prejela več dopisov z dokazili o kršenju določil Zakona o javni rabi slovenščine (dalje ZJRS). Nekaterim dopisom so priložene prijave, naslovljene na pristojne inšpektorate, vsakič s pripombo, da se ti na prijave ne odzivajo, prijaviteljem ne odgovarjajo ali pa se izmikajo odgovornosti in skrbi za zakonitost, ki jim je bila zaupana.

Kršenje z zakonom in ustavo določene rabe slovenskega jezika v javnosti se pojavlja v več oblikah: od neuporabe slovenščine do neupoštevanja osnovnih uveljavljenih standardov njene rabe, še zlasti pri zapisu. Tovrstno vedênje kaže na neupoštevanje, celo zanikanje ustavnih določil in iz njih izpeljanih zakonov v zvezi z rabo slovenščine kot uradnega in državnega jezika Republike Slovenije. Po več kot tridesetih letih samostojne države si tako držo težko razlagamo kot nevednost in neozaveščenost. Vsiljevanje angleščine na vsakem koraku namreč ob dobrem šolskem znanju tega jezika in njegovi praktični uporabnosti nehoti prispeva k njegovemu ponotranjanju, to pa iz iste notranjosti vztrajno izkoreninja slovenščino kot orodje za polno izrazno moč posameznika in uveljavljanje poslanstva slovenske nacionalne in državne skupnosti v svetovnem prostoru, ki jo s tem postavlja v drugo vrsto. Na ta način materni jezik preneha biti prvovrsten in stopi na nepovratno pot nazadovanja in postopnega izumiranja.

Očitno zapostavljanje slovenščine v javni rabi se je začelo že v devetdesetih letih prejšnjega stoletja, ko so takratnemu *Uradu za slovenski jezik pri Vladi Republike Slovenije* začeli jemati veljavo in ga po več degradacijah umestili kot *Službo za slovenski jezik pri Ministrstvu za kulturo* ter mu odvzeli tako rekoč vse pristojnosti. In ta Služba za slovenski jezik v okviru Ministrstva za kulturo se je šele z novim vodjo ponovno začela zavzemati za izboljšanje položaja slovenskega jezika na ozemlju Republike Slovenije.

Tokratna izjava Komisije se omejuje na tiste pojave v naši vidni jezikovni krajini, v katerih je angleščina brez zakonske podlage, protizakonito, v posameznih primerih pa celo protiustavno izrinila slovenščino ali se kako drugače postavila v položaj, ki ga naša zakonodaja ne predvideva. Kršitve zakonodaje o slovenskem jeziku je mogoče strniti v naslednje skupine.

1. Državne ustanove in službe izdajajo nekatere dokumente v neprimerni jezikovni podobi. Primer: EU digitalno COVID potrdilo ima vse vsebine zapisane najprej v angleščini, nato v slovenščini, pri čemer je besedilo v angleščini celo odebeljeno. To je v nasprotju s 13. členom Zakona o potnih listinah in tudi v nasprotju z 10. členom ZJRS. Res je, da tudi nekatere druge evropske države izdajajo kovidna potrdila z angleščino v privilegiranem položaju, vendar ne vse. Na francoskih potrdilih je na prvem mestu francoščina. Opozarjamo tudi, da Izraz *EU digitalno COVID potrdilo* ni skladen z aktualnim slovenskim pravopisom vsaj v treh podrobnostih. Primer št. 2: Prejel sem digitalno podpisani dokument, na katerem je podpis ubeseden takole: *Digitally signed by Janez Poklukar Date 2021.09.22 11:19:44 +02'00''*. Izdajatelj kvalificiranih digitalnih potrdil SIGEN-CA, ki deluje v okviru SI-TRUST na Ministrstvu za javno upravo RS, zagotavlja slovenskim državljanom digitalni podpis s privzetim angleškim jezikom. Če hočemo tega spremeniti v slovenskega, je potrebno kar nekaj računalniške

spretnosti. Ime SI-TRUST ni skladno z duhom 9. člena ZJRS, privzetost angleščine pri izdanih kvalificiranih digitalnih potrdilih pa ne s tretjo alinejo 20. člena istega zakona.

2. Na naših avtocestah so prejšnje, v puščico oblikovane, prometne znake z napisom *Izhod* zamenjale obvestilne dvojezične slovensko-angleške table, ki so izgubile potrebno nazornost in s tem tudi svoj prvotni namen.
3. Imena lokalov, firm, registriranih v Republiki Sloveniji, ki sestavljajo jezikovno krajino naših mest, so kljub zakonskemu določilu (17. in 18. člen ZJRS) pogosto angleška. Primerov je res mnogo, med njimi so tudi taki, ki jih težko prilagodimo našemu jeziku, npr. *Speed Queen Self-Service Laundry Store*. Raziskava iz leta 2017 je pokazala, da je bilo nezakonito tujejezičnih imen lokalov v Ljubljani takrat 30 odstotkov.
4. Imena blagovnih znamk, spletnih mest, tudi če so v prvi vrsti namenjena državljanom Republike Slovenije, so brez vidnega razloga v angleščini, npr. serija veganskih izdelkov *Tereza's Choice* po zamisli Tereze Poljanič, ajdovski Mlinotest ima blagovno znamko mok *Happy Harvest*, vrhniško podjetje Nutrisslim pa prodaja *Nature's Finest bio CURCUMA powder* brez prevoda. Tu kaže omeniti, da se kurkumi angleško reče *turmeric* in ne *curcuma*. Tako se rojevajo kreolski jeziki. Slovenci smo besedo *kurkuma* prek nemščine prevzeli iz arabščine.
5. Javnosti namenjeni obvestilni in reklamni napisi, ki jih postavljajo osebe zasebnega prava, so neredko v angleščini ali tudi v angleščini, neredko na prvem mestu. Na trgovinici z domačijskim imenom *Mok'ca* pred trgovskim centrom Leclerc se sveti napis *Open*. Minimax oglašuje TV-risanko po imenu *The Owl*. Vsak dan ob 17:35. V ljubljanskem parku Tivoli nas je na velikem plakatu *Smile Nation Slovenia, powered by Tuš* opozarjal takole: *You shall not pass*. Prehod je bil tam zaradi prireditve res zaprt. V naših Julijskih Alpah so vzpostavili 16-dnevno krožno pot, imenovano *Juliana Trail*, ki se le v dveh etapah za nekaj kilometrov oddalji iz Slovenije v Italijo. Smerokaze z izključno angleškim imenom poti srečujemo zdaj že v našem visokogorju. Na marsikaterem bankomatu piše samo še *ATM*. Na velikih plakatih je SLOSKI spodbujal podporo našim smučarjem z geslom *Winning Moments*. Sredi Ljubljane imamo restavracijo Rio, ki se ponaša z napisom *Fresh – Home Made – Grilled Authentic Serbian Cuisine* brez slovenskega prevoda.

Če bomo znali ceniti sami sebe, nas bodo cenili tudi drugi. Celotni turisti si pri nas ne želijo videti še več istega, temveč hočejo spoznavati drugačnost, ki je na prvi pogled vidna prav v jezikovni krajini. In tako morda doživimo dan, ko nam ne bodo več prizanesljivo pripominjali »Nismo vedeli, da se tudi pri vas govori angleško.«

6. Na mnogih elektronskih napravah, ki se prodajajo v Republiki Sloveniji, ni mogoče izbrati slovenskega vmesnika. Primer računalniki in telefoni znamke Apple je podrobneje opisan v [4. izjavi Komisije z naslovom Računalniški operacijski sistemi in slovenščina](#). Da je to neposredna kršitev slovenske zakonodaje, pritrjuje [pravno mnenje](#) Ministrstva za kulturo, objavljeno 13. 1. 2022. Pri tem opozarjamo: Applov operacijski sistem dopušča izbor vmesnika v jezikih vseh naših sosedov, izmed manjših slovanskih jezikov pa tudi v slovaščini.
7. Spletni servisi podjetij, ki poslujejo v Sloveniji, zlasti onih s sedežem v tujini, pogosto ne omogočajo komunikacije v slovenščini. Primer: Rezervacija za ljubljanski hotel Intercontinental je mogoča samo v angleščini. To ravnanje krši 1. odstavek 14. člena ZJRS, ki pravi: *Vse pravne osebe zasebnega prava in fizične osebe, ki opravljajo registrirano dejavnost, poslujejo s strankami na območju Republike Slovenije v slovenščini. Kadar je njihovo poslovanje namenjeno tudi tujcem, se poleg slovenščine lahko uporablja tudi tuji jezik*. Opozarjamo: Hotel je član verige IHG Hotels & Resorts, ki svoje storitve v Nemčiji ponuja tudi v nemščini, v Franciji pa tudi v francoščini. Na večkratno prijavo tega primera so se pristojni odzvali z različnimi izmikanki in celo s skrajno žaljivim argumentom, češ da podjetje ne krši slovenske zakonodaje, saj da hotel ni namenjen slovenskim gostom. Hotel Intercontinental torej nekaznovano in z blagoslovom pristojnih državnih organov krši zakonodajo države, v kateri gostuje.

Če hočemo kot nacija preživeti, bomo morali večjo pozornost posvečati našemu skupnemu imenovalcu, ki je slovenski jezik v vseh svojih razvojnih in pojavnih oblikah, od Brižinskih spomenikov do prihodnosti in od narečij prek slengov do zbornega knjižnega jezika.

Ljubezni do vrednot, kot sta slovenski jezik in spoštovanje vladavine prava, na katerih temelji sodobna slovenska država, se seveda ne da zapovedati vsakomur, ki v tujem jeziku napiše grafit na sivi beton cestnega podvoza. Je pa slovenski jezik zapovedan v zakonsko in ustavno določenih položajih, duh ustave in zakonov pa sega tudi na primere, ki jih črke ne opredeljujejo z milimetrsko natančnostjo. Od pristojnih državnih organov, zlasti inšpektoratov, ki so po svoji službeni dolžnosti zavezani k spoštovanju zakonitosti, torej ne pričakujemo nič več in nič manj, kot da upoštevajo zakone in ustavo, njihova drža pa naj bo državotvorna.

S to izjavo, ki je ravno zaradi konkretno naštetih primerov bolj vsebinska kot zgolj načelna, se obračamo na Vas, da s svojim vplivom in ugledom pozovete za to zadolžene vladne službe oz. inšpektorate, da se skladno z zakonodajo na tovrstne kršitve sproti odzivajo. V zvezi s temi kršitvami prosimo tudi za presojo, ali imajo za to ustanovljene službe, kot je npr. Služba za slovenski jezik pri Ministrstvu za kulturo, dovoljšnja pooblastila za kakršno koli ukrepanje. Mi pa smo jim z nasveti vedno na voljo.

Izjavo je soglasno sprejela Komisija za slovenski jezik v javnosti SAZU na dopisni seji, ki je potekala od 7. do 10. februarja 2022.

Izr. članica SAZU prof. dr. Andreja Žele,
predsednica Komisije za slovenski jezik v javnosti pri SAZU l.r.

V vednost:

- Sonja Trančar, glavna inšpektorica, Inšpektorat Republike Slovenije za kulturo in medije
- Lidija Apohal Vučković, glavna inšpektorica, Inšpektorat za javni sektor
- Martina Gašperlin, vršilka dolžnosti glavnega inšpektorja, Tržni inšpektorat Republike Slovenije
- Marko Jenšterle, vodja Službe za slovenski jezik, Ministrstvo za kulturo